

Bibliography:

1. Raspopov V.M. Change management: studies allowance / V.M. Raspopov. – M.: Magistr. – 2009. – 333 p. (Rus.)
2. Kotter John. Leading Change / John Kotter. – M.: Olimp-Business. – 2004. – 237 p. (Rus.)
3. Ansoff I. Strategic Management / I. Ansoff. – M.: Economics, 1989. – 519 p. (Rus.)
4. Henttse J. How to overcome opposition to a planned organizational change / I. Henttse, A. Kammel // Problems of the theory and practice of management. – 2003. – №6. – P. 19-21. (Rus.)
5. Sazanov E.G. Resistance organizational change: diagnosis and overcoming / E.G. Sazanov // Problems of the theory and practice of management. – 2003. – №6. – P. 22-23. (Rus.)
6. Frolov S.S. Sociology of Organizations: textbook / S.S. Frolov. – M.: Gardariki, 2001. – 384 p. (Rus.)
7. Frank E. Resistance management in organizational change / E.V. Frank // Economics, Business and Law. – 2011. – №8 (8). – С. 3-13. (Rus.)
8. Zhuravlev A.V. Social and psychological factors of organizational change / A.V. Zhuravlev, E.N. Pavlova // Questions of psychologists. – 2006. – №3. – P. 131-143. (Rus.)
9. Porshneva A.G. Office Management / A.G. Porshneva, N.A. Salomatin, Z.P. Rumyantseva. – M.: Infra-M., 2008. – 736 p. (Rus.)

Рецензент: В.М. Колосок
д-р екон. наук, доцент, ГВУЗ «ПГТУ»

Статья поступила 24.04.2013

УДК 378.4/6.062.5

© Почтовюк А.Б.*

ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ІНДИВІДУМА ТА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті досліджено сполучення інтересів «вищий навчальний заклад – індивідуум». Визначено коефіцієнт виконання обсягу держзамовлення на підготовку фахівців з вищої освіти на прикладі Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (КрНУ) та Донецького національного технічного університету (ДонНТУ).

Ключові слова: система вищої освіти (СВО), вища освіта (ВО), вищий навчальний заклад (ВНЗ), коефіцієнт виконання обсягу держзамовлення, сполучення інтересів «ВНЗ – індивідуум», освітньо-кваліфікаційний рівень (ОКР).

Почтовюк А.Б. Оценка интересов индивида и высшего учебного заведения. В статье исследовано сочетание интересов «высшее учебное заведение – индивидуум». Определен коэффициент выполнения объема госзаказа на подготовку специалистов высшего образования на примере Кременчуцкого национального университета имени Михаила Остроградского (КрНУ) и Донецкого национального технического университета (ДонНТУ).

* канд. наук держ. упр., доцент, ДВНЗ «Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського», м. Кременчук

Ключевые слова: система высшего образования (СВО), высшее образование (ВО), высшее учебное заведение (ВУЗ), коэффициент выполнения объема госзаказа, сочетание интересов «ВУЗ - индивидуум», образовательно-квалификационный уровень (ОКУ).

A.V. Pochtovyuk. Evaluation interests of individuals and higher education institution. The article investigates the combination of interests of «institution of higher education – an individual». Defined scope of performance of state orders for training specialists with higher education as an example Kremenchug National University (KrNU) and Donetsk National Technical University (DNTU).

Keywords: higher education system (HES), higher education (HE), higher education institution (HEI), the volume of performance of public procurement, the combination of interests "universities – the individual, educational qualification level (EQL).

Постановка проблеми. Система вищої освіти має риси, що відрізняють її від інших соціально-економічних систем, які продукують суспільні блага, оскільки споживання освітніх послуг передбачає користь не лише безпосередньо споживачу, а й суспільству у цілому. Однією із місій вищої школи є співвідношення інтересів вищих навчальних закладів та індивідуума. Характеризуючи раціональність у взаємодії ВНЗ та споживачів професійних освітніх послуг, первинним показником обрано коефіцієнт виконання обсягу держзамовлення на підготовку фахівців з ВО. У цьому показникові прослідковуються інтереси держави у підготовці конкретної кількості фахівців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Реформування системи вищої освіти, визначення провідних напрямів перетворення всіх складових вищої школи виступають предметом багатьох досліджень і наукових розробок таких вчених: Н. Балабанова, М. Дробнохода, М. Згуровський, В. Кремень, Д. Квятковський, С. Ніколаєнко, О. Слюсаренко, О. Романовський, Т. Фініков, Л. Шаульська, Л. Шевченко та ін. Переважна більшість дослідників одностайно дійшли до висновку, що на сучасному етапі вища школа переживає кризу.

Мета статті – визначити коефіцієнт виконання обсягу держзамовлення на підготовку фахівців з ВО на прикладі Кременчуцького національного університету (КрНУ) та Донецького національного технічного університету (ДонНТУ). Проаналізувати реалізацію потенціалу ВНЗ через сполучення інтересів ВНЗ та споживачів професійних освітніх послуг.

Виклад основного матеріалу. Однією із місій вищої школи є співвідношення інтересів вищих навчальних закладів та індивідуума. Сполучення інтересів «ВНЗ-індивідуум» є частиною дослідження завданням якого є продемонструвати, в якій мірі дотримуються їхні інтереси та реалізується місія вищої школи.

Інтерес ВНЗ полягає у тому, щоб набрати на навчання та здійснити підготовку якомога більшої кількості студентів, тобто реалізувати свій ліцензований обсяг. ВНЗ, на основі вивчення попиту на спеціалістів даної області, проводять ліцензування. Отже, ліцензія виражає потребу у спеціалістах очима ВНЗ. Абітурієнти, обираючи ту або іншу спеціальність (напрямок підготовки), реалізують потенціал вищої школи. Інтерес індивідуума є в отриманні знань та навиків, які, у подальшому, на його думку, будуть затребувані роботодавцем на ринку праці.

В інтересах ВНЗ присутній інтерес держави, який виражається таким показником як кількість місць держзамовлення, або обсягом держзамовлення.

Отже, характеризуючи раціональність у взаємодії ВНЗ та споживачів професійних освітніх послуг, первинним показником обрано коефіцієнт виконання обсягу держзамовлення на підготовку фахівців з ВО. У цьому показникові прослідковуються інтереси

держави у підготовці конкретної кількості фахівців: [1]

$$k_i^\beta y_j = \frac{q_i^\beta y_j}{l_i^\beta y_j}, \quad (1)$$

де y_j – j -тий вищий навчальний заклад;

$q_i^\beta y_j$ – обсяг прийому y_j -того вищого навчального закладу на i -ом відрізку часу по β напрямку підготовки (спеціальності);

$l_i^\beta y_j$ – ліцензований обсяг y_j -того вищого навчального закладу на i -ом відрізку часу по β напрямку підготовки (спеціальності).

$$K_i^\beta = \frac{Q_i^\beta}{L_i^\beta}, \quad (2)$$

$$Q_i^\beta = \sum_{j=1}^n q_i^\beta y_j, \quad (3)$$

$$L_i^\beta = \sum_{j=1}^n l_i^\beta y_j, \quad (4)$$

де n – кількість ВНЗ на локальному ринку;

K_i^β – реалізація потенціалу n -ої кількості ВНЗ на локальному ринку;

Q_i^β – сукупний обсяг прийому усіх представлених на локальному ринку ВНЗ на i -ом відрізку часу по β напрямку підготовки (спеціальності);

L_i^β – сукупність ліцензованого обсягу усіх представлених на локальному ринку ВНЗ на i -ом відрізку часу по β напрямку підготовки (спеціальності).

Прийом абітурієнтів до ВНЗ на відповідний цикл навчання відбувається за рахунок коштів чотирьох джерел фінансування: державного бюджету, місцевих бюджетів, органів державної влади та юридичних осіб, фізичних осіб. Про те, наскільки споживачі професійних освітніх послуг сприймають держзамовлення та наскільки воно є затребуваним, робимо висновок за допомогою коефіцієнту виконання обсягу держзамовлення на підготовку фахівців з ВО:

$$\widehat{k}_i^\beta y_j = \frac{\widehat{q}_i^\beta y_j}{\widehat{l}_i^\beta y_j}, \quad (5)$$

де $\widehat{k}_i^\beta y_j$ – ступінь виконання обсягу держзамовлення на підготовку фахівців з ВО;

$\widehat{q}_i^\beta y_j$ – обсяг прийому студентів на навчання за рахунок коштів держбюджету за β напрямом підготовки (спеціальністю) на i -ому відрізку часу щодо j -ого ВНЗ;

$\widehat{l}_i^\beta y_j$ – обсяг держзамовлення на підготовку фахівців з вищою освітою за β напрямом підготовки (спеціальністю) на i -ому відрізку часу щодо j -ого ВНЗ.

За основу дослідження обрано два провідних заклади вищої освіти – Донецький національний технічний університет та Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. На основі відомостей, які містять інформацію щодо кількості студентів ДонНТУ та КрНУ, яких прийнято на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр, спеціаліст та магістр денної та заочної форм навчання у межах ліцензованого обсягу та за рахунок коштів державного бюджету (держзамовлення) [2, 3]. У таблиці 1 наведено результати розрахунків показників реалізації потенціалу ВНЗ за інженерними напрямками підготовки (спеціальностями) та ступеню вико-

нання обсягу держзамовлення. Під час розрахунку показників використано формули 1-5.

Таблиця 1

Реалізація потенціалу та ступінь виконання обсягів державного замовлення за ОКР «бакалавр» ДонНТУ та КрНУ

ВНЗ	Код напрямку підготовки	Форма навчання	Показник	2008	2009	2010	2011	2012	\bar{y}
ДонНТУ	6.050502	денна	$k_i^\beta y_j$	1	0,98	1	0,21	0,53	0,74
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	0,98	1	0,60	0,49	0,81
		заочна	$k_i^\beta y_j$	1	1	0,98	0,42	0,20	0,72
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	0,33	0,87
	6.050503	денна	$k_i^\beta y_j$	0,25	0,24	0,25	0,07	0,25	0,21
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	0,95	1	0,50	0,97	0,88
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,16	0,10	0,09	0,23	0,30	0,18
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
КрНУ	6.050502	денна	$k_i^\beta y_j$	0,55	0,57	0,62	0,46	0,42	0,52
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,27	0,11	0,09	0,09	0,10	0,13
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	6.050503	денна	$k_i^\beta y_j$	0,88	0,73	0,69	0,63	0,61	0,71
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,31	0,23	0,13	0,13	0,13	0,19
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	6.050504	денна	$k_i^\beta y_j$	0,40	0,42	-	-	-	0,41
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	-	-	-	1
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	-	-	-	0
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-

Дані табл. 1 свідчать про наявність загальної тенденції щодо зменшення обсягу прийому абітурієнтів за напрямами підготовки 6.050502 «Інженерна механіка» та 6.050503 «Машинобудування». У ДонНТУ ступінь виконання ліцензованого обсягу по напрямку підготовки 6.050502 «Інженерна механіка» скоротилася зі 100% у 2008 році до 53% (денна форма) та 20% (заочна форма), державного замовлення – зі 100% у 2008 році до 49% (денна форма) та 33% (заочна форма). У КрНУ ступінь виконання ліцензованого обсягу за аналогічним напрямом підготовки скоротилася по денній формі навчання – з 55% у 2008 році до 42% у 2012 році, по заочній формі навчання – з 27% у 2008 році до 10% у 2012 році. Державне замовлення, по відміну від ДонНТУ, у КрНУ продовжує постійно виконуватись. За напрямом підготовки 6.050503 «Машинобуду-

вання» у ДонНТУ набір на денну форму навчання залишається на практично однаковому рівні, середній рівень виконання ліцензованого обсягу за 2008-2012 роки склав 21%, державного замовлення – 88%. Набір на заочну форму навчання збільшився у цілому в межах ліцензованого обсягу з 16% у 2008 році до 30% у 2012 році, виконання державного замовлення є стовідсотковим. Для КрНУ за напрямом підготовки 6.050503 «Машинобудування» – державне замовлення повністю виконується, а рівень реалізації потенціалу суттєво зменшився – з 88% у 2008 році до 61% у 2012 році для денної форми, з 31% до 13% – для заочної форми навчання. Окрім того, починаючи з 2010 року, у КрНУ повністю зупинився прийом на усі форми навчання за напрямом підготовки 6.050504 «Зварювання». Слід звернути увагу, що ліцензовані обсяги для напряму підготовки 6.050502 «Інженерна механіка» за вказаний період у ДонНТУ скоротилися у двічі, з 200 місць у 2008-2010 роках до 100 місць у 2011-2012 роках (за денною формою навчання), у КрНУ – зі 155 місць у 2008-2009 роках до 130 місць у 2010-2012 роках (за денною формою навчання). Але навіть при цьому ступінь виконання ліцензованого обсягу в обох ВНЗ постійно зменшувалася.

За такої тенденції було б доречно зменшити ліцензований обсяг за даним напрямом підготовки студентів до рівня обсягу державного замовлення.

Отже, у ситуації недобору абітурієнтів по ліцензії за напрямами підготовки «Інженерна механіка» та «Машинобудування», інтереси вищих навчальних закладів у повному обсязі не задовольняються. Сполучення інтересів ВНЗ та індивідуума є частковим. Державне замовлення у КрНУ залишається затребуваним, у ДонНТУ – попит на машинобудівні напрями підготовки скорочується. Рівень інтересів індивідуума не відповідає рівню фінансування і потребам держави в інженерних професіях.

У табл. 2 наведено оцінку зміни показників виконання ліцензованого обсягу та держзамовлення Донецького національного технічного університету.

Таблиця 2

Реалізація потенціалу та ступінь виконання обсягів держзамовлення за ОКР «спеціаліст» ДонНТУ

Код спеціальності	Форма навчання	Показник	2008	2009	2010	2011	2012	\bar{y}
7.05050201 (7.090202)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,40	0,46	0,42	0,48	0,34	0,42
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	0,97	1	0,99
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,60	0,20	0,32	0,37	0,25	0,35
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
7.05050205 (7.090209)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,34	0,29	0,26	0,46	0,34	0,34
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
7.05050301 (7.090203)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,38	0,30	0,38	0,35	0,43	0,37
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0,08	0,02	0,02
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-

Продовження таблиці 2

7.05050308 (7.090214)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,29	0,33	0,16	0,16	0,13	0,21
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
7.05050309 (7.090216)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,24	0,22	0,14	0,16	0,20	0,19
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,46	0,42	0,34	0,34	0,15	0,34
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
7.05050311 (7.090218)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,48	0,46	0,36	0,42	0,38	0,42
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,36	0,26	0,18	0,28	0,14	0,24
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
7.05050315 (7.090220)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,68	0,70	0,70	0,74	0,54	0,67
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,18	0,18	0,20	0,20	0	0,15
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-

Із табл. 2 робимо висновок про скорочення набору на денну форму навчання за спеціальностями 7.05050201 «Технології машинобудування» – з 40% у 2008 році до 34% у 2012 році, 7.05050308 «Підйомно-транспортні, дорожні, будівельні, меліоративні машини і обладнання» – з 29% у 2008 році до 13% у 2012 році, 7.05050309 «Гірничі машини та комплекси» – з 24% у 2008 році до 20% у 2012 році, 7.05050311 «Металургійне обладнання» – з 48% у 2008 році до 38% у 2012 році, та 7.05050315 «Обладнання хімічних виробництв і підприємств будівельних матеріалів» – з 68% у 2008 році до 54% у 2012 році. Аналогічна ситуація із зменшення виконання ліцензованого обсягу спостерігається по заочній формі навчання. Середній рівень реалізації потенціалу ВНЗ по заочній формі навчання за 2008-2012 роки змінюється залежно від спеціальності від 2% до 35%. Протягом 2008-2012 років за спеціальностями 7.05050205 «Гідравлічні машини, гідроприводи та гідро пневмоавтоматика» при ліцензії на 45 місць та 7.05050308 «Підйомно-транспортні, дорожні, будівельні, меліоративні машини і обладнання» при ліцензії на 35 місць взагалі не набрано жодного спеціаліста. Стосовно держзамовлення – маємо стовідсоткове виконання по денній та заочній формам навчання. Отже, інтереси ДонНТУ задовольняються частково. Рівень інтересів держави співпадає з рівнем інтересів індивідуума.

У табл. 3 подано дані щодо виконання ліцензованого обсягу та держзамовлення Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.

Показники табл. 3 вказують на відносно стабільний рівень задоволення інтересів ВНЗ та індивідуума. Спостерігається незначне збільшення набору на денну форму навчання за спеціальностями 7.05050201 «Технології машинобудування» з 50% у 2008 році до 78% у 2012 році, 7.05050301 «Металорізальні верстати та системи» з 25% у 2008 році до 35% у 2012 році, 7.05050308 «Підйомно-транспортні, дорожні, будівельні,

меліоративні машини і обладнання» – з 80% у 2008 році до 95% у 2012 році. Ліцензований обсяг по спеціальності 7.05050305 «Колісні та гусеничні транспортні засоби» виконується на 100%. По заочній формі навчання за усіма спеціальностями реалізація потенціалу КрНУ поступово зростає. Середній рівень реалізації потенціалу ВНЗ по заочній за 2008-2012 роки змінюється залежно від спеціальності від 38% до 85%. Щодо держзамовлення – наявне часткове сполучення інтересів держави та індивідуума, що коливається на рівні від 77% за спеціальністю 7.05050201 до 93% за спеціальністю 7.05050301 по денній формі навчання, та, від 54% за спеціальністю 7.05050301 до 90% за спеціальністю 7.05050201 по заочній формі.

Таблиця 3

Реалізація потенціалу та ступінь виконання обсягів держзамовлення за ОКР «спеціаліст» КрНУ

Код спеціальності	Форма навчання	Показник	2008	2009	2010	2011	2012	\bar{Y}
7.05050201 (7.090202)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,50	0,58	0,53	0,47	0,78	0,57
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,64	0,60	0,96	0,67	1	0,77
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,63	0,92	0,70	0,72	0,78	0,75
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,88	0,80	0,83	1	1	0,90
7.05050301 (7.090203)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,25	0,30	0,35	0,35	0,38	0,33
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	0,71	1	0,93	1	0,93
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,23	0,55	0,43	0,35	0,33	0,38
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,20	0,50	1	0,50	0,50	0,54
7.05050305 (7.090211)	денна	$k_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,65	0,75	1	1	1	0,88
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,73	1	1	0,53	1	0,85
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,24	0,24	1	0,90	1	0,68
7.05050308 (7.090214)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,80	0,40	0,70	0,60	0,95	0,69
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	0,62	1	0,71	1	0,87
	заочна	$k_i^\beta y_j$	-	-	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-

Отже, за табл. 2–3 існують подібні тенденції у двох ВНЗ – ступінь виконання ліцензованого обсягу по більшості машинобудівних спеціальностей є частковим. Реалізація потенціалу ВНЗ по денній формі навчання суттєво вище за заочну. Потенціал ВНЗ краще реалізовується у КрНУ, аніж у ДонНТУ. Завдання із виконання обсягу держзамовлення краще виконується у ДонНТУ. Причина більшого набору студентів за ліцензією у КрНУ полягає у тому, що у Полтавській області, для промислово розвинутого міста Кременчук, наявний один державний вищий навчальний заклад з підготовки інженерних кадрів. У Донецькій області спеціалістів у галузі знань 0505 «Машинобудування та матеріалообробка» випускають ВНЗ у Донецьку, Краматорську та Маріуполі.

Ці локальні виші здатні задовольнити локальні потреби в освіті на Донеччині. Отже, кількість освітніх пропозицій у Донеччині більше, аніж на Полтавщині.

Для повноти дослідження, розглянемо показники взаємодії ВНЗ та індивідуума по ДонНТУ та КрНУ для освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» (табл. 4).

Таблиця 4

Реалізація потенціалу та ступінь виконання обсягів держзамовлення за ОКР «магістр» у ДонНТУ

Код спеціальності	Форма навчання	Показник	2008	2009	2010	2011	2012	\bar{Y}
8.05050201 (8.090202)	денна	$k_i^\beta y_j$	1	1	1	0,50	0,80	0,86
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
8.05050205 (8.090209)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,40	0,30	0,20	0,20	0,30	0,28
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
8.05050301 (8.090203)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,56	0,36	0,48	0,48	0,48	0,47
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0,10	0	0	0	0,02
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
8.05050308 (8.090214)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,40	0,40	0,20	0,10	0,20	0,26
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
8.05050309 (8.090216)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,16	0,40	0,28	0,16	0,32	0,26
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,20	0,20	0	0,07	0,07	0,11
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
8.05050311 (8.090218)	денна	$k_i^\beta y_j$	1	1	1	0,60	0,80	0,88
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
8.05050315 (8.090220)	денна	$k_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1

Продовження таблиці 4

	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-

За даними табл. 4, робимо висновок про зменшення набору на магістратуру денної форми навчання за спеціальностями 8.05050201 «Технології машинобудування» – зі 100% у 2008 році до 80% у 2012 році, 8.05050205 «Гідравлічні машини, гідроприводи та гідро пневмоавтоматика» – із 40% у 2008 році до 30% у 2012 році, 8.05050301 «Металорізальні верстати та системи» – з 56% у 2008 році до 48% у 2012 році, 8.05050308 «Підйомно-транспортні, дорожні, будівельні, меліоративні машини і обладнання» – з 40% у 2008 році до 20% у 2012 році, та 8.05050311 «Металургійне обладнання» – зі 100% у 2008 році до 80% у 2012 році. За спеціальністю 8.05050309 «Гірничі машини та комплекси» наявна позитивна динаміка реалізації потенціалу ДонНТУ у зв'язку із зростанням набору на магістратуру денної форми навчання з 16% до 32%. Попит індивідуумів на навчання за спеціальністю “8.05050315 – Обладнання хімічних виробництв і підприємств будівельних матеріалів” протягом п'яти років тримається на рівні 100%. За заочною формою навчання ліцензований обсяг є незатребуваним індивідуумом. Більшість спеціальностей залишаються без прийнятих студентів. Лише для спеціальності 8.05050309 «Гірничі машини та комплекси», середній рівень реалізації потенціалу ДонНТУ по заочній формі навчання складає 11%. Держзамовлення по денній формі навчання виконується практично на 100% за усіма спеціальностями, одночасно по заочній формі прийом повністю закритий. Таким чином, інтереси держави максимально задоволені і реалізовані через виконання державного замовлення – маємо 100% набір студентів в магістратуру. Пропозиція навчатися на заочній формі не відповідає інтересам індивідуума.

У табл. 5 представлено результати реалізації потенціалу та ступеню виконання обсягів держзамовлення за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» у Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського.

Таблиця 5

Реалізація потенціалу та ступінь виконання обсягів держзамовлення за ОКР «магістр» у КрНУ

Код спеціальності	Форма навчання	Показник	2008	2009	2010	2011	2012	\bar{Y}
8.05050201 (8.090202)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,30	0,25	0,30	0,30	0,25	0,28
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,40	1	0,80	1	1	0,84
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,30	0,30	0,75	0	0	0,27
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,20	1	0,60	-	-	0,60
8.05050301 (8.090203)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,33	0,33	0,33	0,33	0,67	0,40
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	0,80	0,50	1	0,86
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0,20	0,40	0,47	0	0,33	0,28
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,20	1	0,60	-	-	0,60
8.090206	денна	$k_i^\beta y_j$	0,50	0,50	0,40	1	-	0,60
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	0,40	1	-	0,85

Продовження таблиці 5

	заочна	$k_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
8.05050305 (8.090211)	денна	$k_i^\beta y_j$	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	0,80	1	0,50	0,86
	заочна	$k_i^\beta y_j$	0	0	0	0	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0	-	-	-	-	0
8.05050308 (8.090214)	денна	$k_i^\beta y_j$	-	-	0,80	-	0,60	0,70
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	1	-	1	1
	заочна	$k_i^\beta y_j$	-	-	-	-	0	0
		$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-

Табл. 5 ілюструє часткову реалізацію потенціалу КрНУ при наборі студентів у магістратуру. По денній формі навчання за спеціальностями 8.05050201 «Технології машинобудування» та 8.05050301 «Металорізальні верстати та системи» середній рівень виконання ліцензованого обсягу нижче 50% – 28% та 40% відповідно; за іншими спеціальностями значення показника коливається у діапазоні від 50% до 70%. Аналогічна ситуація по заочній формі навчання – середній рівень реалізації потенціалу ВНЗ за спеціальностями 8.05050201 «Технології машинобудування» та 8.05050301 «Металорізальні верстати та системи» – 27% та 28% відповідно. За спеціальностями 8.090206 «Обладнання для обробки металів тиском» та 8.05050308 «Підйомно-транспортні, дорожні, будівельні, меліоративні машини і обладнання» ліцензія відсутня. За спеціальністю 8.05050305 «Колісні та гусеничні транспортні засоби» реалізація потенціалу КрНУ складає 0%, хоча, згідно Додатку В, ліцензований обсяг по даній спеціальності протягом 2008-2012 років складав 15 місць. Це вказує на незатребуваність пропозиції ВНЗ, тобто інтереси вишу не задовольняються. Ступінь виконання обсягу держзамовлення на підготовку магістрів з інженерних спеціальностей є більш високим порівняно з виконанням ліцензованого обсягу, але неповним. По денній формі навчання за спеціальністю 8.05050201 – 84%, 8.05050301 та 8.05050305 – 86%, 8.090206 – 85%. По заочній формі – 60% для спеціальностей 8.05050201 і 8.05050301. Отже, інтереси держави повністю не задовольняються.

За табл. 4–5, по ДонНТУ і КрНУ за 2008-2012 роки маємо подібну ситуацію по неповному виконанню набору студентів на навчання у магістратурі. У ДонНТУ ситуація трохи краща за КрНУ, обсяг прийому студентів на навчання за рахунок коштів держбюджету є стовідсотковим. Ситуація з повною відсутністю прийому магістрів за окремими спеціальностями говорить про їхню незатребуваність, а значить наявний низький рівень менеджменту вищої школи. Невиконання ліцензованого обсягу ВНЗ свідчить про те, що не всі індивідууми бажають оволодіти інженерною професією. Навіть, якщо інтереси роботодавців ураховуються ВНЗ під час отримання ліцензії, то індивідуум не володіє інформацією про можливості працевлаштування на підприємствах, або ж не має необхідної мотивації, оскільки після отримання диплому розраховує лише на низьку заробітну плату.

Узагальнену картину ступеню задоволення інтересів ВНЗ та індивідуума (споживача професійних освітніх послуг) отримуємо із аналізу середнього рівня реалізації потенціалу ВНЗ та виконання державного замовлення (табл. 6).

Таблиця 6

Середній рівень реалізації потенціалу ВНЗ та виконання обсягу державного замовлення ДонНТУ та КрНУ за 2008-2012 роки

ВНЗ	ОКР	Форма навчання	Показник	2008	2009	2010	2011	2012	\bar{Y}
ДонНТУ	бакалавр	денна	$k_i^\beta y_j$	0,63	0,61	0,63	0,14	0,39	0,48
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	0,97	1	0,55	0,73	0,85
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,58	0,55	0,54	0,33	0,25	0,45
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	0,67	0,93
	спеціаліст	денна	$k_i^\beta y_j$	0,40	0,39	0,35	0,40	0,34	0,37
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,23	0,15	0,15	0,18	0,08	0,16
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	магістр	денна	$k_i^\beta y_j$	0,65	0,64	0,59	0,43	0,56	0,57
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,03	0,04	0,00	0,01	0,01	0,02
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	-	-	-	-	-	-
КрНУ	бакалавр	денна	$k_i^\beta y_j$	0,61	0,57	0,66	0,55	0,52	0,55
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,19	0,11	0,11	0,11	0,12	0,11
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	1	1	1	1	1	1
	спеціаліст	денна	$k_i^\beta y_j$	0,64	0,57	0,65	0,61	0,78	0,65
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,82	0,67	0,99	0,83	1	0,86
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,53	0,82	0,53	0,40	0,53	0,50
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,44	0,51	0,94	0,80	0,83	0,71
	магістр	денна	$k_i^\beta y_j$	0,41	0,40	0,47	0,53	0,51	0,50
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,85	1	0,76	0,88	0,88	0,88
		заочна	$k_i^\beta y_j$	0,17	0,23	0,41	0,00	0,08	0,14
			$\widehat{k}_i^\beta y_j$	0,13	1	0,60	-	0,00	0,30

За табл. 6 робимо висновок про слабке сполучення інтересів держави, ВНЗ та індивідуума.

Висновки

1. Ступінь виконання ліцензованого обсягу відповідає рівню потреб роботодавців у висококваліфікованій робочій силі. І держава фінансує здобуття вищої освіти з інженерних професій у мінімально необхідному обсязі. Але, навіть прийом на держа-

вне замовлення повністю не виконується. Це говорить про те, що індивідуум не бажає інвестувати кошти у себе – на навчання за інженерними спеціальностями. Фахівці, працюючи за даними професіями на даних підприємствах та маючи низькі заробітні плати, не бажають мати відповідну кваліфікацію оскільки період окупності їхніх витрат є занадто великим.

2. Тому, можемо припускати, що на рівні взаємовідносин «ВНЗ –індивідуум» зароджується дефіцит працівників необхідного рівня професії та кваліфікації. Результат для роботодавця – низька продуктивність праці. Коло взаємовідносин інтересів суб'єктів замкнулося. Оскільки інтереси суб'єктів не дотримуються, то поведінка усіх суб'єктів, від яких залежить реалізація місії вищої школи, нераціональна. Виходячи з теорії раціональності, цілі, які ставляться суб'єктами, є правильними, проте вони не приводять до бажаного результату – реалізації місії ВНЗ. Значить потрібно змінювати механізми сполучення інтересів суб'єктів. Тільки атрибут раціональності «механізми» дозволяє поєднати цілі із результатами.

Список використаних джерел:

1. Почтовюк А.Б. Методика та порядок дослідження раціональності діяльності суб'єктів системи вищої освіти / А.Б. Почтовюк // Економічний форум. – 2013. – № 4 (2013). – С. 136-143.
2. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра: Постанова Кабінету Міністрів України № 787 від 27.08.2010 р. // Урядовий кур'єр від 22.09.2010 – № 175.
3. Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра: Постанова Кабінету Міністрів України № 1719 від 13.12.2006 р. // Офіційний вісник України від 25.12.2006 – 2006 р., № 50, стор. 160, стаття 3333.
4. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 року №2984–III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – С. 506-536.

Bibliography:

1. Pochtovyuk A.B. Method and procedure for the study of rational activity of subjects of higher education / A.B. Pochtovyuk // Economic Forum. – 2013. – № 4 (2013). – P. 136-143. (Ukr.)
2. On the list of specialties, which are trained in higher education by educational specialist's degree and master's degree: The resolution of Cabinet of Ministers Ukraine № 787 from 27.08.2010 // Government courier from 22.09.2010 – № 175. (Ukr.)
3. On the list of lines on which trains specialists in higher education for the qualification of Bachelor: The resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine № 1719 from 13.12.2006, the // Official Herald of Ukraine of 25.12.2006 – 2006, № 50, p. 160, section 3333. (Ukr.)
4. Higher Education: The Law of Ukraine on January 17, 2002 № 2984 – III // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2002. – № 20. – P. 506-536. (Ukr.)

Рецензент: М.М. Хоменко

д-р екон. наук, проф., ДВНЗ «Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського»

Стаття надійшла 09.12.2013